

Grzegorz Leszczyński

„Proces o stwierdzenie nieważności małżeństwa kościelnego”, Aleksander Sobczak, Gniezno 2001 : [recenzja]

Łódzkie Studia Teologiczne 10, 343-344

2001

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Polsce. Rozdział ten, z racji na nowość przedstawionych w nim przepisów jest nie tylko wartościowym wykładem w sensie teoretycznym, ale ma przede wszystkim istotną wartość praktyczną dla tych, którzy na co dzień przepisy takie znać powinni, jak i dla tych, którzy posługują się nimi, pełniąc posługę duszpasterską w różnych parafiach Kościoła w Polsce.

Po dwóch kolejnych rozdziałach dotyczących małżeństw mieszanych oraz rozwiązania małżeństwa niedopelnionego i separacji, Autor prezentuje, wykraczając poza schemat wykładu małżeńskiego prawa kanonicznego materialnego, zwięzłe kompendium przepisów dotyczących postępowania sądowego w sprawach o stwierdzenie nieważności małżeństwa. Ta część wykładu odnosząca się do kanonicznego prawa procesowego, podkreślająca różnicę w interpretacji pojęcia rozwodu w prawie polskim oraz stwierdzenia nieważności małżeństwa w prawie kanonicznym, jest zbiorem informacji ogólnych o charakterze praktycznym, istotnym zwłaszcza dla tych, którzy nie zetknęli się w swojej praktyce z działalnością trybunałów kościelnych.

Mając na uwadze niezwykłą zwięzłość wykładu prawa małżeńskiego, dokonaną przez Autora, jak zasób przepisów ułożonych w sposób jasny i precyzyjny, a ponadto praktyczny wymiar komentarzy zamieszczonych w książce ks. Wojciecha Góralskiego, należy uznać, iż pozycja ta wydaje się bardzo pomocna, zwłaszcza dla tych, którzy nie pragnąc podjąć obszernych studiów prawa małżeńskiego Kościoła, w zaprezentowanym podręczniku znajdują esencję wiedzy o małżeńskie kanonicznym. Zresztą, taki był zamiar Autora, skoro na okładce sam stwierdza, iż jest ona przeznaczona przede wszystkim dla studentów prawa i administracji, jak i dla tych, którzy na co dzień posługują się prawem polskim i dzięki niej będą mieli możliwość bliższego zapoznania się „z odrębnym od państwowego, oryginalnym, a przy tym uniwersalnym porządkiem prawnym w odniesieniu do instytucji, której znaczenie trudno przecenić zarówno w społeczności państwowej, jak i kościelnej”.

ks. Grzegorz Leszczyński

Ks. Aleksander Sobczak, *Proces o stwierdzenie nieważności małżeństwa kościelnego*, „Scriptor”, Gniezno 2001, ss. 193.

Kanoniczne prawo procesowe stanowi niezwykle istotną materię dla tych, którzy na co dzień pracują w trybunałach kościelnych, pełniąc w nich różne urzędy, stają przed problemem orzeczenia, czy małżeństwo, w sprawie którego toczy się proces, było zawarte ważnie, czy też nie. Zadanie to jest o tyle trudne, iż nie zawsze mogą oni liczyć na rzetelną i odpowiedzialną przed Bogiem współpracę zarówno stron procesowych, jak i przedstawionych przez nich świadków. Zadanie to nabiera szczególnego wymiaru w obliczu świadomości, iż podejmując decyzję o wydaniu konkretnego wyroku, sędziowie są odpowiedzialni przed samym Bogiem. Co nie jest jednak bez znaczenia, oczywiście nie w sensie merytorycznym, decydują oni w sprawach, które dla ludzi wnoszących pozew do trybunału kościelnego są niezwykle istotne. Dlatego też od pracowników sądów kościelnych należy wymagać przede wszystkim rzetelnej wiedzy o prawie małżeńskim Kościoła, jak i znajomości procedury, która umożliwia sprawiedliwe wykonanie wyroku.

Współczesny człowiek, żyjący w świecie, w którym rozwody cywilne stają zjawiskiem coraz bardziej powszechnym, trwa jednocześnie w przekonaniu, iż małżeństwo zawarte w Kościele nie może być żadną ludzką decyzją rozwiązane. I tak jest w zasadzie, choć nie wszyscy mają taką znajomość kanonicznego prawa małżeńskiego, aby wiedzieć, iż sądy kościelne małżeństwa nie rozwiązują, lecz stwierdzają jego nieważność, jeśli rzeczywiście z jakiegoś tytułu zostało zawarte nieważnie. Owa nieznanomość prawa, zresztą wy tłumaczalna, bardzo często może powodować, iż osoby, mające podstawy do ubiegania się o stwierdzenie nieważności ich małżeństwa, nie czynią tego z powodu braku wiedzy na ten temat.

Przedstawiona przez ks. Aleksandra Sobczaka pozycja zatytułowana *Proces o stwierdzenie nieważności małżeństwa* jest próbą wyjścia naprzeciw potrzebom współczesnego człowieka, doko-

nuje syntezy kanonicznego prawa procesowego w jego części odnoszącej się do procedury. Jak stwierdza Autor we *Wstępie* – ma ona pomóc duszpasterzom w tych przypadkach, w których podejrzewają nieważność jakiegoś małżeństwa, oraz samym zainteresowanym, jeśli ich małżeństwo się rozpadło i istnieją uzasadnione racje przemawiające na jego nieważność. Wydaje się, iż cel, który określili sobie Autor, nadał charakter zaprezentowanej pozycji, gdyż trzeba przyznać, iż jest ona wykładem bardzo zwięzłym, pozbawionym jakiegokolwiek komentarza i odniesień do dokumentów Kościoła. Jest w praktyce przeniesieniem w formie syntetycznej norm zawartych w Kodeksie prawa kanonicznego z 1983 r. w części dotyczącej procedury procesowej.

Publikacja ks. Aleksandra Sobczaka składa się z krótkiej prezentacji Autora oraz dwóch części. Pierwsza część ma charakter wykładu procedury procesowej, podzielonego na pięć rozdziałów. Pierwszy z nich podaje przepisy dotyczące wprowadzenia sprawy. Po krótkim podaniu przyczyn nieważności małżeństwa kanonicznego Autor przedstawia procedurę obowiązującą w procesach o stwierdzenie nieważności małżeństwa, poczynawszy od złożenia skargi powodowej aż do zawiązania sporu, z możliwością umorzenia lub zrzeczenia się instancji. Drugi rozdział jest podaniem przepisów dotyczących instrukcji sprawy aż do zamknięcia postępowania dowodowego. W tym rozdziale znajdziemy zatem przepisy odnoszące się do poszczególnych środków dowodowych istniejących w kanonicznym prawie procesowym. Rozdział trzeci dotyczy przepisów związanych z dyskusją sprawy, a rozdział czwarty wydania wyroku. Rozdział piąty podaje przepisy dotyczące zaskarżenia wyroku, a szósty wykonania wyroku.

Trzeba przyznać, iż trudno w tym miejscu omawiać w szczegółach kolejne rozdziały, gdyż jak wspomnieliśmy nie prezentują one żadnych komentarzy autorskich ani odniesień źródłowych, przedstawiają jedynie wykład przepisów kodeksowych.

Bardzo interesująca natomiast z punktu widzenia praktycznego wydaje się część druga, zawierająca adresy, wzory pism procesowych i formularze. Dlatego może być pomocna nie tylko dla duszpasterzy i samych zainteresowanych wniesieniem sprawy o stwierdzenie nieważności małżeństwa do sądu kościelnego, lecz również pracowników sądów kościelnych, gdyż część druga z znakomitej większości (poza adresami trybunałów) prezentuje szczegółowy przegląd przykładowych dokumentów używanych w procesie.

Podsumowując, należy stwierdzić, iż zaprezentowana przez ks. Aleksandra Sobczaka książka *Proces o stwierdzenie nieważności małżeństwa kościelnego* zasługuje niewątpliwie na pozytywną ocenę, przy założeniu jednak, iż Autor nie tyle chciał przedstawić obszerny wykład na temat prawa procesowego, ile raczej podręczny zbiór przepisów kodeksowych dotyczący procedury w sprawach o stwierdzenie nieważności małżeństwa w trybunałach kościelnych.

ks. Grzegorz Leszczyński

Ks. Henryk Stawniak SDB, *Niemoc płciowa jako przeszkoda do małżeństwa*, Wydawnictwo Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego, Warszawa 2000, ss. 407.

Jedną z wielu przeszkód do ważnego zawarcia małżeństwa jest niemoc płciowa nupturienta, zwana inaczej impotentją. Przeszkoda ta, która w rozumieniu *Corpus Iuris Canonici* z 1917 r. określana była w sposób jednoznaczny jako przeszkoda pochodząca z prawa naturalnego, w okresie następującym po wydaniu nowego Kodeksu prawa kanonicznego z 1983 r. stała się przedmiotem wielu dyskusji zarówno w Jurisprudencji rotalnej, jak i doktrynie. Książka zatytułowana *Niemoc płciowa jako przeszkoda małżeńska* autorstwa ks. Henryka Stawniaka SDB jest bardzo rzetelną próbą określenia natury przeszkody i umiejscowieniem jej we współczesnym prawodawstwie kościelnym. Jest ponadto próbą odpowiedzi na postawione we wstępie pytanie: czy natura małżeństwa